

FÁBRY BÉLA:
 Esély – egyenlőség, különbség
 – kezelés
Staféta tábor 2017

A Magyar Pedagógiai Társaság immár tizenötödik alkalommal rendezte meg *Staféta tábor* néven ismerté vált nyári szakmai programját.¹ A tábori körülmények között, rendre az ország különböző részén olyan témákat javasolnak a szervezők (általában a Társaság valamelyik szakosztálya, tagozata), amelyek megfelelnek a nyári egyetem műfaji követelményének is. A Staféta táborok alapeszméje a nemzedékek közti párbeszéd. Ez a küldetés egészült ki az évek során a *különböző szakmaiságok* közti dialógussal: óvodapedagógus és egyetemi oktató között, pszichológus és szociológus között, és így tovább, hiszen ezek a szakmai komponensek a Társaságot is jellemzik.

Ez évben a Csillebérci Ifjúsági Központ (az egykor legendás úttörőtábor) adott otthont a háromnapos, *Az esélyek esélyeiről a XXI. században* című rendezvénynek. A programot a Társaság Diszlexiás Gyermek Fejlesztéséért Szakosztálya állította

össze.² (A táborozók közül idén javarészt éppen ők képviselték a fiatalabb nemzedéket.) A középpontba az esélyegyenlőség problematikáját állították, ez lett minden szakmai program szervező elve, sőt, még a kulturális programoké is. A témát nem szűkítették a szociális indikációjú esélyek különbségére, a programok előrehaladtával csaknem minden, az életésélyek kibontakozását befolyásoló tényező szóba került.³

Az első nap estjének érzékenységszűzítő játéka után nagy várakozás előzte meg a pódiumvitát. A esély témája önmagában is izgalmas, és napjainkban, amikor a társadalmi egyenlőtlenségek ollója egyre tágabba nyílik, egyre égetőbb is, mégis, a várakozás ezúttal főként

csaknem minden, az életésélyek kibontakozását befolyásoló tényező szóba került

a pódiumbeszélgetés *szereplőinek* szólt. A kormányzati ágazati politika képviselői és kritikusai – évek óta zajló nyilvános ütközetek után – talán először ültek egy asztalhoz. Az MPT vitára invitáló felkérését egyaránt elfogadta az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, a Civil Közoktatási Platform, és a vitában részt vettek nem szervezetek által delegált szakértők is. A magánemében tehát történelmi eseménynek adott otthont az MPT Staféta tábora. Az

¹ A tábort 2017. június 29. és július 2. között szervezték.

² A programot *Villányi Györgyné*, az MPT alelnöke és *Turcsik Katalin*, a Diszlexiás Gyermek Fejlesztéséért Szakosztály elnöke állították össze.

³ A program része volt többek között az esélyteremtéssel foglalkozó szakmai műhelyek bemutatkozása, a *Mindenki c.* film vitája, *Pető András* mint abszolút pedagógus életútjának bemutatása, a gyermeki jogok és az életésélyek összefüggésének értelmezése, a társadalmi nemek problémájának vitája, a szocio-andragógia bemutatása, a motiváció és az esélyegyenlőség kapcsolatának ismertetése.

EMMI-t *Bicskei Edit* és *dr. Kiss László*, az MKIK-t *Köpeczi-Bócz Attila*, a CKP-t *Gyarmathy Éva* képviselte, a vitában részt vett *Knausz Imre* egyetemi docens és *Nagy Péter Tibor* oktatáskutató is.

A pódiumvita moderátora én magam voltam. Az alábbiakban tehát MPT-s elkötelezettségemet le nem vethetve idézem fel a beszélgetés főbb mozzanatait, majd a fogalmazási feladatul rám rótt üzenetszerű összefoglaló tétellekkel zárom tábori beszámolómat.

A vitában *Nagy Péter Tibor* az esélyteremtést a magyar történelem dimenziójában mutatta be. Álláspontja szerint négy olyan időszak volt a mögöttünk lévő másfélszáz esztendőnek, amikor az esélyegyenlőség javulásának volt realitása. A XIX. század végi polgári fejlődés, ebben is különös fontossággal a polgári iskolázás kiszélesedése a nagy társadalmi változások részeként alkalmat teremtett az esélykülönbségek mérséklésére. Hasonlóan, a második világháborút követően az egységes, államilag fenntartott általánosan nevelő-képző iskolák rendszerének kialakítása is – minden ellentmondásossága ellenére – a társadalmi méretekben megnyilvánuló esélyteremtés pozitív példája. A magyar oktatás történetében hasonló pozitív eredményt mutat a '70-es években megjelenő szakközépiskolai képzés. A szakmatanulás és az érettségi összekapcsolása, ezzel együtt a felsőoktatás felé való nyitás lehetősége azon fiatalok előtt is új távlatokat nyitott meg, akik előtt addig a gimnáziumba, ennek révén pedig az egyetemre vagy főiskolára való bekerülés esélye elérhetetlen messzeségben volt. Végül a '90-es évek eleji felsőoktatási ex-

négy olyan időszak volt a mögöttünk lévő másfélszáz esztendőnek, amikor az esélyegyenlőség javulásának volt realitása

érdemes lenne az esélyegyenlőségi programok helyett különbségkezelési programokról gondolkodni

panziót emelte ki *Nagy Péter Tibor* pozitív példaként. Az ezredforduló időszakában egyértelművé, empirikusan is bizonyítottá vált, hogy a felsőoktatási tanulmányok,

az egyetemi-főiskolai végzettség nemcsak magasabb jövedelmet jelentenek, hanem lényegesen jobb életminőséget, megnövekedett élettartamot is. A felsőoktatás tömegessé válása tehát nemcsak a gazdaság követelménye-

inek való megfelelést jelentette, hanem az egyéni életesélyek minőségi változását is.

Gyarmathy Éva az egyének, a gyermekek felől közelítette meg az esélyegyenlőséget. Álláspontja szerint az emberek ab ovo különbözőek, s ez olyan tény, amit figyelembe nem venni hiba. Ennek alapján érdemes lenne az esélyegyenlőségi programok helyett különbségkezelési programokról gondolkodni. Ehhez kapcsolódóan *Knausz Imre* hangsúlyozta, hogy a különbségeket értéknek kellene tekinteni, s a különbségkezelést az oktatási rendszer minden szintjén, minden elemé-

ben meg kell jeleníteni. Makrostrukturálisan, az oktatáspolitikai és az iskolarendszer szintjén éppúgy, mint a pedagógiai gyakorlat szintjén. E tekintetben – fogalmazott – az iskola, az egyes

iskolában kialakuló pedagógiai kultúra a kulcsfontosságú tényező. *Nagy Péter Tibor* keserűen idézte fel ennek kapcsán azt a kutatási eredményt, mely szerint a magyar iskolarendszer egyike a világ leginkább szelektívnek tekinthető rendszerének, s ez az esélyegyenlőség kibontakozásának egyik legfőbb akadálya. A mai magyar iskola nem csökkenti a szociális eredetű esélykülönbségeket – mondta –, hanem

az esélyegyenlőtlenséget generalja, növeli. *Trencsényi László* a vitához hozzászólva a társadalmpolitikai megközelítést állította középpontba. A kormány, az oktatási kormányzat intézkedései alapján kirajzódik az esélyegyenlőtlenséget, a fennálló társadalmi viszonyokat konzerváló rendszer, ami lehetetlenné teszi, hogy az iskola teljesíteni tudja esélykiegyenlítő feladatait.

Bicskei Edit ennek kapcsán elmondta, hogy már jelenleg is számos esélyteremtő szakmai program van a gyakorlatban, s a minisztérium felkérése alapján a szakmai műhelyekben további programok kidolgozása van folyamatban. *Dr. Kiss László* e programok ismertetésekor hangsúlyozta, a szakmai vitapartnerek által csak „Táigetosz-törvény”-nek nevezett jogszabály is a hátrányos helyzetben lévő gyermekek esélyteremtésének kedvezőbb feltételeit kívánja megteremteni.

Hasonlóan érvelt *Köpeczi-Bócz Attila* is. A szakképzés, különösen az elmúlt években kialakult gyakorlata az életesélyek egyenlősége tekintetében egy új eszközrendszer. A szakmatanulás, a szakmaszerzés alapján kialakuló karrier a XXI. században új értelmet nyer, s a társadalom nagy részének jelentheti a minőségi élet kialakításának esélyét.

Knausz Imre, viszszatérve korábban jelzett álláspontjához, megerősítette, hogy ameddig nem jön létre a pedagógusszakmában kultúráváltás, addig a rendszer objektív elemeit hiába formálják-alakítják, a várt eredmény elmarad. Olyan pedagógiai kultúrára van szükség, amely képes minden gyerekből a legtöbbet „kihozni”. Hiszen a pedagógiai

eredmény a pedagógus-gyermek interakció-sorozat eredményeként jelenik meg, s ebben az interakcióban a pedagógus szakmai kultúrája a legfontosabb tényező. Az iskolarendszer, a tansegédletek, még a modern kor eszközei sem jelentenek meg-

oldást, ha a pedagógusok nem rendelkeznek azzal a szakmai kultúrával, ami képessé teszi őket a gyermekekben objektíve meglévő különbségek kezelésére, az objektivációk

személyre szabott alkalmazására. *Knausz Imre* megerősítette *Alpár Verának*, az ELTE doktorjelöltjének a vitában elmondott véleményét: a mindennapi politikai kultúra éppúgy hatással van az iskola világára, benne az esélyegyenlőtlenségek kezelésére, mint a pedagógusok személyes élethelyzetének alakulása. Ezért a probléma egy intézkedéssel eredményesen nem is kezelhető. A kulcsfontosságú feladaton belül, a pedagógiai kultúráváltásban minden szinten mindenkinek van dolga, ráadásul e feladat megoldása nem is tekinthető egy –

akár befejezett – akcióval lezártnak. *Gyarmathy Éva* ehhez annyit tett hozzá, hogy a különbségkezelésre minden egyes pedagógust nem is lehet teljes körűen felkészíteni, mert a különbségek kapcsán, az esélyteremtés érdekében külön szakmák jöttek létre, s ez szükségszerűen

hozza magával, hogy a pedagógiai gyakorlatban – a pedagógiai kultúra gyakorlatában – is meg kell jelennie az együttműködésnek, a csapatmunkának. *Bicskei Edit*, elfogadva az érvelést, hitet tett a méltányos oktatási rendszer kialakítása mellett. Ennek kapcsán arra hívta fel a figyelmet, hogy a dinamikus változások korát éljük,

jelenleg is számos esélyteremtő szakmai program van a gyakorlatban

a mindennapi politikai kultúra éppúgy hatással van az iskola világára, benne az esélyegyenlőtlenségek kezelésére, mint a pedagógusok személyes élethelyzetének alakulása

olyan lassú változás a jövőben nem lesz, mint amilyen az előző évtizedekben volt. Ezért a változások kezelésének olyan rendszerét kell kialakítani, ami nem eredményezi az oktatási rendszer megmerevedését, éppen ellenkezőleg, rugalmassá teszi a rendszert. Ez az esélyegyenlőség kezelése tekintetében azt jelenti, hogy egy olyan, több elemből álló eszközrendszert kell a pedagógusok részére biztosítani, melyből az egyes iskolák egyéni pedagógiai kultúrájuk alapján a leginkább megfelelőnek vélt eszközöket tudják választani saját problémájuk megoldásához.

1. Az emberek közötti különbség tény, különbségkezelési technikák alkalmazására van szükség. Az életésélyek egyenlőségének biztosítása érdekében a társadalom, benne az oktatási rendszer minden szintjén folyamatosan dolgozni kell.
2. Az életésélyek egyenlőségével való foglalkozás nem értelmiségi karitatív attitűd, hanem szakma, aminek szabályai (tudományos alaposággal kidolgozott eljárásrendje), követelményei, feltételrendszere van. A szakmai munka eredményességének kritériumai vannak.
3. A felnövekvő generációk részére az esélyteremtés a társadalom egészének érdeke. Az esélyegyenlőségi pályák lezárása nemcsak a hátrányban lévők

számára probléma, hanem hosszú távon az esélyek tekintetében kedvezőbb helyzetben lévők számára is problémává válik.

4. Méltányos, minden gyermek számára a neki megfelelő nevelést-képzést biztosító nevelési-oktatási rendszerre van szükség. A méltányos oktatási rendszer egy intézkedéssel nem teremthető meg, annak objektív és szubjektív feltételei egyaránt vannak.
5. Az esélyteremtő – a gyermekekben meglévő különbségeket kezelni tudó – pedagógiai munka kulcsa a pedagógust, valamint a pedagógus-gyermek interakció színtereként a nevelési-oktatási intézményt jellemző pedagógiai kultúra. A különbségkezelő pedagógiai gyakorlat kialakítása csak pedagógiai kultúraváltással kezelhető.

A vita végén a résztvevők, a vita szereplői és hallgatói egyaránt köszönetet mondtak a program szervezőinek. Az EMMI és a MKIK képviselői megerősítették, hogy a szakmai-tartalmi kérdésekre koncentrálnó vitákra a későbbiekben készen állnak. *Trencsényi László*, az MPT ügyvezető elnöke a Társaság dialógus-kezdményező szerepét megerősítve jelezte, hogy az év második felében, illetve 2018-ban a viták kereszttüzében álló szakképzés témáját kívánják hasonló, tárgyyszerű módon megközelíteni.⁴

⁴ A Társaság az őszi programok keretében Győrben, Kecskeméten és Budapesten szervezett a szakképzés helyzetét elemző és a fejlesztés lehetséges irányait vitató programokat. Erre is építve a tavaszi szakképzés-konferencia előkészítő konzultációinak első fordulója is sikeresen zárult. A felelős hatóságok, a szakképzésben érdekelt és érintett szervek és szervezetek pozitívan álltak a Társaság kezdeményezéséhez.